

Нагорняк Т. Л., Пачос Ю. В., Донецький національний університет імені Василя Стуса

МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ДО ПОЛЬЩІ ЯК НАСЛІДОК ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Сьогодні міграційні процеси формуються під впливом державної політики та стають показниками ефективності діяльності інститутів державної влади. Ця наукова розвідка є спробою авторів довести, що міграція українського населення до Польщі є результатом реалізації державної політики. Окрім складної соціально-економічної ситуації в країні, систематична державна політика країн Європи та Росії у сфері економіки, освіти, перерозподілу природних і людських ресурсів сприяє міграції українців. Автори виокремлюють основні тенденції міграції українців до Польщі на основі емпіричних даних Державного комітету статистики України, соціологічних опитувань та історичної пам'яті українців та поляків. Чітка та продумана державна політика Польщі та реалії України, безсистемність ведення державної політики, війна на Сході, економічні проблеми результують у зростання темпів та обсягів міграції українців до Польщі, особливо трудової та освітньої.

Найближчі сусіди – Росія, Угорщина та Польща – на відміну від України, мають чітку державну політику щодо залучення мігрантів, зокрема українців, з метою поповнення людського капіталу та трудових ресурсів. Такі державні політики країн-реципієнтів становлять загрозу для національної безпеки України та вимагають перегляду власної державної політики у сфері міграції. Українські владні інститути демонструють бездіяльність по відношенню до врегулювання міграційних потоків, обліку мігрантів за кордон, розробку міграційної політики, а головне на глобальному рівні, попри реформи, ситуація з економічним, політичним, соціальним становищем підштовхує з року в рік більшу кількість людей до міграції, зокрема трудової та освітньої, а як наслідок зростання кількості нелегальних емігрантів або емігрантів з «подвійним громадянством». Перед державними інститутами як України, так і Польщі, сьогодні стоїть питання збереження людського капіталу та надання достатніх можливостей для розвитку і конвертації у реальну національну цінність. Світові тренди міграції демонструють відтік людського капіталу до глобальних міст та комфортних для життя зон. Скорочення загальнонаціонального населення та виснаження інтелектуального капіталу держав-націй – актуальний тренд усіх країн Східної Європи

Ключові слова: Україна, Польща, міграція українців, державна політика, міграційна політика.

Світопорядок сьогодні знову перебуває на межі нових випробувань. Картина світу являє собою мінливий дизайн, в якому держави і міста, що утримують світове лідерство останні десять років, змінюються новими лідерами і народжують нові тренди розвитку. Прагнення світу до біполярності робить уразливими політичні території європейського континенту, держави Європейського Союзу і країни, що обрали європейський шлях розвитку в тому числі. Світові тренди вказують на подальше зростання мобільності населення у світі, особливо міграції кваліфікованої робочої сили. Державна політика, як сукупність рішень і дій, здатна обумовлювати характер та інтенсивність міграційних процесів.

Зі здобуттям Україною незалежності та її громадянами права вільно пересуватися кардинально змінилися напрями та види міграцій. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС та отримання безвізового режиму у 2017 р. стали каталізатором багатьох реформ, у тому числі у сфері міграційної політики. Однак, анексія Криму та війна на Сході викликали значні вимушені внутрішні переміщення населення, економічну кризу та зміни у міграційних потоках за кордон. Тобто, міграційні процеси за сучасних умов мають не тільки вплив на економіку, суспільство, розвиток держави в цілому, а й самі є результатом державної політики в тій чи іншій сфері суспільного життя та стають показником ефективності інститутів державної влади.

Дана наукова розвідка є авторською спробою обґрунтувати твердження, що міграція українського населення до Польщі є результатом реалізації державної політики обох держав. Під

міграцією розуміємо переміщення населення, які супроводжуються зміною місця проживання та/або місця праці поза межами батьківщини.

Аналізуючи міграційну динаміку українців за період незалежності, можна окреслити наступне. У перші роки незалежності України спостерігалось різке зростання міграційного приросту до рівня – +288,1 тис. осіб (+5,5 %), в наступні два роки відбувся надзвичайно різкий спад до – 140 тис. осіб або –2,8 % в 1994 р. [26, с. 50] На початку ХХІ ст. негативне сальдо почало зменшуватись, а у 2005 р. було зафіксовано позитивне міграційне сальдо (+4,6 тис. осіб), ця тенденція спостерігається і в наступні 11 років [23]. Проте, дані Державної служби статистики України не відображають реальну ситуацію з зовнішньою міграцією українців. Адже Державна служба статистики послуговується лише даними щодо зміни реєстрації місця проживання і не враховує зовнішню трудову, освітню, соціальну міграцію, тимчасову та сезонну, нелегальну та напівлегальну міграції, а також переміщення, пов'язані з анексією Криму та війною на Сході України.

Міграційні потоки з України мають різні вектори. Аналізуючи міграційні профілі України, опубліковані Державною службою статистики, за 2010 – 2016 рр. можна прослідкувати, до яких країн найчастіше виїжджають громадяни України (з різною метою) (Табл.1).

Таблиця 1

Дані про виїзд громадян України за кордон по найбільш відвідуваних країнах світу (країни, які відвідали понад 100 000 українських громадян у 2010 – 2016 рр.)*

<i>Країна</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>Всього</i>
Польща	4 038 219	5 133 253	5 787 078	7 018 179	7 672 751	9 519 193	10 133 129	49 309 802
Росія	5 450 385	5 729 649	6 104 406	6 222 081	4 713 731	4 161 055	4 106 363	36 487 670
Угорщина	1 798 628	1 732 483	1 762 567	1 900 597	2 152 588	2 442 186	2 896 926	14 685 975
Молдова	1 902 351	2 237 003	2 180 027	2 401 214	2 425 884	1 731 628	1 692 458	14 570 565
Білорусь	1 193 177	1 632 976	1 722 523	1 776 374	1 608 651	1 390 854	1 191 929	10 516 484
Румунія	515 585	567 557	559 134	802 377	530 347	4 161 055	916 667	8 052 722
Туреччина	511 852	656 476	597 711	605 075	476 011	538 878	949 919	4 335 922
Словаччина	392 584	430 141	510 278	571 274	656 146	755 291	886 126	4 201 840
Єгипет	344 327	309 645	299 837	338 308	402 577	352 870	420 335	2 467 899
Німеччина	397 662	373 004	382 619	377 777	310 176	295 483	299 063	2 435 784
Італія	123 106	140 548	155 269	193 605	174 843	116 242	125 992	1 029 605
ОАЄ	69 912	114 358	151 526	211 013	162 124	137 905	158 357	1 005 195
Ізраїль	73 965	138 737	143 358	126 803	119 197	130 416	147 213	879 689

*Складено авторами на основі статистичних даних Державної міграційної служби України [19, 20, 21, 22].

Протягом останніх шести років лідерами були 13 країн, до яких в'їжджало більше 100 000 українців щороку. З них п'ять країн користувались найбільшим попитом серед українських громадян – це Польща, Росія, Угорщина, Молдова і Білорусь. До Російської Федерації був спрямований найбільший потік українців, але з 2013 р. поступово зростає кількість українців, що виїжджають до Польщі.

Протягом 2014 – 2016 рр. українців до Польщі виїжджає удвічі більше, ніж до Росії. Звичайно, на такі показники вплинула анексія Криму та російсько-українська війна. Окрім того держави, які лідирують у списках найбільш відвідуваних українцями країн провадять на рівні державної політики залучення та заохочення мігрантів, особливо трудових з метою вирішення своїх внутрішніх проблем, пов'язаних з відновлення людського та трудового ресурсів.

Міграційні потоки з України обумовлені різними причинами, що визначають їх типи. Можна виокремити наступні групи зовнішніх міграцій за причинами: економічна та трудова; соціальна; культурна; військова, освітня; екологічна. Соціологічне опитування щодо міграційних настроїв

українців, проведене групою «Рейтинг», демонструє, що третина населення України має бажання поїхати за кордон на постійне місце проживання. Причинами, що спонукають думати про еміграцію, українці називали сподівання отримати кращі умови для життя – 64%, бажання забезпечити краще майбутнє для дітей – 34%, відсутність достойної роботи в Україні – 23%, бажання отримати кращу освіту – 12%. [12]. Переважна більшість причин міграції з України економічні та соціальні, що результують у значний приріст трудової і освітньої міграції, зокрема до Польщі. Забезпечення гідних економічних, соціальних, освітніх, культурних та інших умов є зоною діяльності та відповідальності державних інститутів.

Трійка країн – Польща, Росія, Угорщина – є сусідніми та близькими до України за різними ознаками, що створюють сприятливі умови для збільшення міграційних потоків до цих країн, наприклад, – це мова, чисельні національні меншини, що компактно проживають на території України, спільність історії та історична пам'ять, тісні родинні зв'язки, походження.

Однак, за сучасних умов найбільшу роль, на думку авторів, у зростанні міграції українців до цих країн відіграє державна політика – цілеспрямований комплекс заходів, рішень та дій інститутів влади по заохоченню українців до переміщення, особливо репатріації своїх співвітчизників, з метою поповнення власного людського капіталу та трудових ресурсів.

Росія, яка протягом 20 років займала перше місце за кількістю українських мігрантів, ще з 1990-х рр. на законодавчому рівні закріпила підтримку своїх співвітчизників за кордоном, а у 2012 р. наказом Президента РФ створено некомерційну організацію «Фонд підтримки і захисту співвітчизників, що проживають за кордоном», засновниками якої є Міністерство закордонних справ Росії та Федеральне агентство Росспівробітництво. Основною метою Фонду проголошено надання правової та іншої необхідної допомоги у випадках порушення їх прав, свобод і законних інтересів у відповідності з загально визнаними принципами і нормами міжнародного права в сфері захисту прав людини [24]. Росіяни за кордоном, а також російськомовне населення інших країн, завжди сприймалось Російською Федерацією як інструмент просування національних інтересів, а також впливу на внутрішньополітичний дискурс та економічне становище тих країн, де вони проживають. На жаль, результатом такої державної політики стало не тільки зростання кількості мігрантів, а й анексія Криму та війна на Донбасі.

Саме через військову агресію, Росія поступово втрачає свою привабливість для українських мігрантів, а українці переорієнтовуються на країни ЄС, зокрема на Польщу та Угорщину, які також ведуть виважену політику щодо іммігрантів з України. Зокрема, **Угорщина**, де у Конституції закріплено зобов'язання держави опікуватись співвітчизниками за кордоном, створено потужну законодавчу базу (до 200 нормативно-правових актів), а з 2010 р. працює Міністерство у справах зарубіжних угорців, що контролює усю роботу з співвітчизниками за кордоном [17, с 138 – 139]. Поступово та цілеспрямовано Угорщина надає пільги (освітні, економічні, соціальні) для зарубіжних угорців, також для них з 2011 р. вступила в силу спрощена процедура отримання угорського громадянства. Українці на Закарпатті масово почали отримувати угорські паспорти, при цьому залишаючись громадянами України. На 2015 р. 94 тисячі жителів Закарпатської області отримали паспорти Угорщини [16], а у березні 2017 р. президент Угорщини В. Орбан запропонував президенту України П.Порошенку офіційно визнати подвійне громадянство на Закарпатті [25]. Такі дії сусідніх держав становлять серйозну загрозу не тільки для втрати людського капіталу, а й втрати територій та загрожують національній безпеці України.

Польща, яка протягом останніх 15 років зіштовхується з проблемою відтоку своїх громадян до країн Євросоюзу та гостро відчуває нестачу робочої сили. Незважаючи на поширення останнім часом антиіммігрантських настроїв у Польщі, все ж частина поляків визнає надважливу роль українських іммігрантів для економіки їх країни [4]. Адже фактично українські мігранти заповнюють робочі місця тих поляків, які іммігрували до інших країн ЄС у пошуках роботи та кращих умов життя.

Україну та Польщу пов'язує територіальна близькість, спільність історії та історичної пам'яті, хоч і важкої, спорідненість мов та культур, родинні зв'язки, а також донедавна добросусідські відносини та взаємна підтримка на міжнародній арені. Особливістю міграційних процесів стала їх регіональність – більшу частину мігрантів складають жителі західних областей України.

Основними причинами вибору Польщі як місця проживання або місця роботи для українських мігрантів є соціальні, культурні, освітні, економічні/трудова. Відповідно такі ж типи міграції до Польщі є найпоширенішими. Наймасовішою, звісно, є економічна та трудова міграція. Причини міграції лежать в площині національних державних політик України і Польщі.

За даними Європейської комісії населення Польщі до 2060 р. скоротиться на 5 мільйонів осіб, а нація стрімко старіє і кожен третій поляк буде старше 65 років [5]. Тобто Польща в зв'язку з негативними демографічними та власними міграційними тенденціями провадить продуману політику залучення мігрантів з інших країн, зокрема України. Розглянемо причини міграції та політику Польщі щодо кожної сфери.

1. Соціальні (родинні зв'язки, возз'єднання родини). Так, наприклад, законодавство Польщі передбачає спеціальний порядок для іноземців, який дозволяє в'їзд і проживання до однієї з держав Європейського союзу членів сім'ї іноземця, який законно проживає в цій державі з метою збереження єдності сім'ї, тобто возз'єднання сім'ї [12].

2. Культурні (повернення на батьківщину предків, релігійні причини). У 2000 р. сейм Польщі прийняв закон про репатріацію, яким визначався порядок повернення поляків на батьківщину. У 2017 р. до закону були внесені зміни, що значно спростили процедуру та умови повернення поляків [8]. Минулого року до Польщі повернулося 260 репатріантів з Казахстану, Росії, Узбекистану та України [30]. Завдяки внесеним до закону про репатріацію змінам передбачається, що число поляків, що повернулися, зростатиме.

3. Освітні (навчання в вищих навчальних закладах, довготривалі стажування). За даними аналітичного центру CEDOS динаміка зростання кількості українців на навчання в закордонних університетах з 2009 по 2015 роки склала 129%. Причому 2/3 цього приросту склали саме українці, які навчаються в польських університетах [27]. Якщо у 2008 – 2009 н.р. у польських ВНЗ навчалось 2 831 українців, то у 2015 – 2016 н.р. – 30 589 осіб, що складає понад 53 % усіх іноземних студентів у Польщі [9]. Вибір Польщі студентами обумовлений близькістю за мовною ознакою, великою діаспорою та власне присутній «ефект країни» – країни з високими витратами на освіту та високими потенційними доходами студентів.

Польські університети наприкінці 1990-х рр. – початку 2000-х рр. розгорнули вражаючі за своїми масштабами рекламні та рекруторські кампанії. Крім того, польський уряд один з перших у 1990-х рр. започаткував стипендіальні програми для навчання українців.

Натомість в Україні масштабне реформування освіти почалося кілька років тому, а до того: панування залишкового принципу фінансування; до недавнього часу фактично відсутня стратегія розвитку освіти; фактична відсутність системи оцінювання якості освіти в Україні; попри певні зрушення провідними залишаються тенденції щодо зволікання з наданням вишам реальної автономії, гальмування реформ, створення перепон у прийнятті нових законодавчих актів тощо.

4. Економічні та трудові (пошук високооплачуваної роботи, більш сприятливих умов ведення бізнесу, покращення матеріального становища тощо). Українці обирають Польщу місцем працевлаштування або їдуть туди з метою «човникової торгівлі».

Тренд 1990-х рр. «човникова торгівля» з Польщею поступово втрачає свої оберти. Так, в Україні з метою боротьби з контрабандою з 1 січня 2018 р. почали діяти внесені до Податкового кодексу обмеження щодо безмитного ввезення товарів. Такі зміни викликали серйозний спротив у жителів прикордонних з Польщею областей, адже саме «човникові» торговці постраждають найбільше [28]. І скоріш за все, цей вид міграції й надалі занепадатиме.

Найбільшу групу мігрантів становлять трудові мігранти, які в свою чергу поділяються на підгрупи: 1) трудові мігранти, які повернулися до України, 2) короткострокові трудові мігранти, 3) працівники-емігранти [13].

У 2015 р. Національний банк Польщі провів масштабне дослідження щодо українських мігрантів у Польщі. Було підтверджено гіпотезу, що зростання хвилі мігрантів з України пов'язане з різким погіршенням політичної та економічної ситуації в Україні, тому до Польщі почали їздити українці, які раніше ніколи не в'їжджали, в тому числі вихідці з окупованих територій України. 41,3% опитаних респондента в 2014 – 2015 рр. вперше приїхали до Польщі з метою працевлаштування [6].

Через не виважену державну політику України протягом 2015 – 2016 рр. спостерігалось різке зростання кількості заробітчан у Польщі. Перш за все це було спричинено анексією Криму та війною на Сході України, що потягло за собою ускладнення соціально-економічного становища, економічну кризу. Крім того ті, хто змушені були покинути свої домівки у Криму, Донецькій та Луганській областях, внутрішньопереміщені особи (ВПО), також почали шукати шляхів покращення умов життя через невизначеність на законодавчому рівні свого статусу, відсутність державної підтримки ВПО, незаконні обмеження та позбавлення окремих прав та свобод (перевірки щодо підтвердження статусу ВПО, позбавлення права голосувати на місцевих виборах тощо).

Українська дослідниця О.А. Малиновська вважає, що виїзди українців з метою працевлаштування у сусідній державі поділяються на дві нерівні групи [18, с. 32]. Перша з них – це відносно нечисленне працевлаштування на більш-менш тривалий час, здебільшого фахівців, вчителів, медиків, кваліфікованих робітників. До того ж Польща сприяє та заохочує їх працевлаштування. Адже таким категоріям не потрібний дозвіл для працевлаштування.

Друга категорія – це українські заробітчани, які працюють сезонно та тимчасово у Польщі. До 2018 р. діяла спрощена процедура отримання дозволів на роботу і так, наприклад, у 2015 р. українцям було видано 763 тис. запрошень на роботу з 788 тис. їх загальної кількості [6, s.6]. Це показник перевищив показник 2013 р. на 104,5 %, а в попередні роки він ледве перевищував відмітку 200 тис. З метою зменшення відсотка нелегального працевлаштування з 1 січня 2018 р. змінено порядок отримання дозволів на сезонні та тимчасові роботи, до того ж вони стають платними.

В той же час у грудні 2017 р. Президент Польщі підписав закон, згідно з яким, іноземці поза ЄС зможуть отримати посвідку на тимчасове перебування у Польщі за умов перенесення в країну підприємства з іншої держави [7]. Цей захід спрямований на створення та заповнення нових робочих місць.

Крім того, варто підкреслити, що набуття чинності у 2008 р. закону «Про карту поляка» було найважливішим стратегічним кроком у польській політиці залучення мігрантів. Карта поляка була введена з метою компенсації моральних та матеріальних втрат колишнім польським громадянам та їхнім нащадкам, які вимушено внаслідок зміни кордонів опинилася поза межами батьківщини. Закон передбачає видачу карти поляка громадянам країн СНД та Балтії польського походження.

Фактично карта поляка стала дієвим інструментом відновлення людських і трудових ресурсів Польщі. Адже її отримання несе ряд переваг (можливість перебування на території Польщі без дозволів на роботу; легальне працевлаштування без оформлення дозволу на роботу; ведення бізнесу; безкоштовне медичне обслуговування; преференції при вступі до вишів та безкоштовне навчання тощо), що робить бажаним для українців її отримання.

У 2008 р. карту поляка отримали 3 тис. українців, то на кінець 2015 р. ця цифра збільшилась до 70 тис. громадян України [1]. Наприкінці 2017 р. були внесені зміни закону про Карту поляка, які передбачають певне спрощення: що особі, яка хоче отримати Карту поляка, достатньо буде підтвердити, що особа або її предки мають польське походження або підтвердити трьохрічну діяльність у товариствах польської національної меншини [8]. Тому слід очікувати зростання кількості заяв на карту поляка.

Останніми роками у Польщі спростилися і процедура отримання громадянства іноземцями: з серпня 2012 р. громадянство Польщі може бути іноземець, який на підставі дозволу на постійне проживання прожив у країні впродовж 3 років (раніше було 5), знає польську мову, має стабільний дохід та житло, а у 2016 р. набули чинності зміни, що дозволяють власникам карти поляка через рік постійного проживання на території Польщі отримати її громадянство. Фактично Польща узаконила подвійне громадянство, тому що жоден нормативно-правовий акт не передбачає відмову від попереднього.

Крім того, мігранти з України стали інструментом маніпулювання для польських політиків у суперечках з ЄС та розподілом прийому близькосхідних мігрантів. Апелюючи до великої кількості мігрантів з України, в тому числі тих, хто покинув території в зв'язку з військовими діями на Сході України, Польща має підстави відмовитись від надання притулку іншим іноземцям.

В той же час безсистемні та непродумані дії державної влади України спонукають українців до міграції закордон, зокрема до Польщі.

1. Україна не веде облік мігрантів, що виїжджають за кордон працювати та навчатися, тобто немає оцінки масштабів міграції.

2. Складною залишається ситуація на сході України, а невизначеність статусу ВПО, обмеження їх прав створюють умови для пошуку ними кращих умов життя та можливості заробити за кордоном.

3. Гостро стоїть питання корупції – за результатами глобального Індексу сприйняття корупції Transparency International після 2014 р. Україна не пододала межу корупції та залишається в переліку тотально корумпованих держав, посівши 131 місце зі 176 позицій у 2016 р. [14]

4. Соціально-економічна ситуація, незважаючи на реформи, вкрай складна та ринок праці потерпає від нестачі працівників (від топ-менеджерів до працівників робітничих спеціальностей).

Низький рівень життя, падіння національної валюти, а головне відсутність стратегії розвитку людського капіталу ускладнюють ситуацію на ринку праці та сприяють міграції українців за кордон цілими сім'ями.

Проілюструвати бездіяльність державних інститутів України можна з допомогою індексу людського капіталу Human Development Index (Індекс людського розвитку – ІЛР), що охоплює три важливі й пов'язані між собою компоненти людського розвитку: матеріальний добробут, освіченість населення та його здоров'я. За ІЛР Україна належить до групи країн з високим рівнем людського розвитку. Вона посідає 84-те місце серед 188 країн. Однак, для порівняння, Польща займає 36 позицію, а Росія – на 49 [15]. Негативна динаміка в рейтингу останніми роками пояснюється економічною складовою – в Україні впав валовий національний дохід на душу населення.

5. Відсутність системного реформування в освіті, зокрема інноваційного розвитку, спричинили ряд факторів, що стимулюють відтік студентської молоді та ПВС закордон: низький рівень фінансування, як наслідок корумпованість вищої школи, нівелювання статусу вчителя та викладача, зниження якості освіти тощо. Все це є «Brain drain» та відтік людського капіталу – потенційної кваліфікованої робочої сили. Більшість студентів їдуть закордон на навчання, а викладачі й науковці використовують закордонні освітні можливості з метою подальшого працевлаштування.

Протягом останніх двох років українсько-польський політичний дискурс наповнений питаннями історичної пам'яті. Суперечки щодо цього почали виходити на вищий державний рівень [10]. А так звана «політика пам'яті» («*polityka historyczna*») набуває наступального характеру та становить загрозу національним інтересам України. Якщо до 2015 р. Україна та Польща намагалися слідувати у двосторонніх відносинах класичній формулі «Пробачаємо і просимо вибачення», то з приходом до влади партії «Право і справедливість» та початком розробки Стратегії історичної пам'яті у 2015 р., компроміс стає знайти складніше.

Однак, особливого впливу суперечки щодо історичного минулого на міграцію українців до Польщі не мають. А поляки, попри спроби польських політиків заробити політичний капітал за рахунок ксенофобських та антиукраїнських настроїв, демонструють позитивну динаміку у ставленні до українців. Соціологічне опитування центру CBOS продемонструвало, що у 2017 р. більшість поляків позитивно (36%) або нейтрально (26%) ставляться до українців [2, s. 2]. Порівняно з 2016 р. показники покращились – позитивне ставлення заявили на 2% більше поляків, а негативне на 2% менше [3, s. 1].

Частина поляків все ж таки піддається на провокації провладних ЗМІ, політиків та російської пропаганди через кресові організації та Інтернет щодо мігрантів з Близького Сходу та Північної Африки, а також зі східної Європи, зокрема України. Крім того, частина трудових мігрантів переживає дискримінацію з боку польських роботодавців. Так, наприклад, резонансу набув випадок, коли польський працедавець змусив українських працівників носити синьо-жовту форму з метою розрізнення українців від інших робітників [29]. На щастя, випадки ксенофобії та дискримінації по відношенню до українців поодинокі, але трапляються і знаходять швидку реакцію органів, що захищають права людини.

Оцінивши масштаби міграції українців, державні політики сусідніх держав, зокрема Польщі та державну політику України в окремих напрямках, автори дійшли наступних висновків.

1. Аналіз державної політики перехідних систем можливий через різні методики, але ключовими показниками її ефективності є:

- ступінь довіри (легітимність) владних інститутів як індикатор порозуміння Держави і Суспільства;
- стан соціально-економічного розвитку (ВВП та ВВП на душу населення, середня тривалість життя, доступність та якість послуг (освіта, медичне обслуговування, соціальний захист населення, можливість самореалізації молоді, безпека, ринок праці, позитивна демографічна динаміка);
- інформаційна, екологічна, правова безпека;
- громадські ініціативи, включеність громади до процесу прийняття політичних рішень, розвинутість громадянського сектору, реалізація громадянських свобод.

2. Міграційні процеси (як внутрішні, так і зовнішні) є результатом державних політик. З одного боку, негативне сальдо міграції – показник слабкості, несистемності, непослідовності державної політики країни-донора. З іншого – результат ефективної державної міграційної політики країни-реципієнта.

3. Системна криза в Україні, особливо за умов війни на Сході, активізувала міграційні потоки українців, як всередині країни, так і за її межі. Державами-реципієнтами стали прикордонні країни, серед яких Польща, Росія, Угорщина, Молдова, Румунія, Білорусь і залишаються основними.

4. Протягом останніх 10-12 років міграція українців до Польщі за офіційними та неофіційними оцінками демонструє зростання більш ніж вдвічі. Цьому сприяє чітка політика та продумана стратегія державних інститутів Польщі щодо відновлення людського капіталу, поповнення трудових ресурсів, омолодження нації, виживання та в подальшому зміцнення польської економіки за рахунок мігрантів, що поступово асимілюватимуться.

5. На противагу державній політиці Польщі, українські владні інститути демонструють бездіяльність по відношенню до врегулювання міграційних потоків, обліку мігрантів за кордон, розробку міграційної політики, а головне на глобальному рівні, попри реформи, ситуація з економічним, політичним, соціальним становищем підштовхує з року в рік більшу кількість людей до міграції, зокрема трудової, а як наслідок зростання кількості нелегальних емігрантів або емігрантів з «подвійним громадянством».

6. Згідно світовим трендам найбільшим і найвагомим активом держави є людський капітал. Відсутність розуміння цього серед політичних еліт, національної стратегії розвитку людського капіталу спричиняє постійне зростання «Brain drain» та відтоку людського капіталу з України.

7. Перед державними інститутами як України, так і Польщі, сьогодні стоїть питання збереження людського капіталу та надання достатніх можливостей для розвитку і конвертації у реальну національну цінність. Світові тренди міграції демонструють відтік людського капіталу до глобальних міст та комфортних для життя зон. Скорочення загальнонаціонального населення та виснаження інтелектуального капіталу держав-націй – актуальний тренд усіх країн Східної Європи.

Бібліографічний список:

1. Andrusieczko P. Czy Karta Polaka stanowi zagrożenie dla Ukrainy? "Mamy do czynienia z drenażem mózgow" / P. Andrusieczko [Електронний ресурс] // Wyborcza.pl. – Режим доступу: <http://wyborcza.pl/7,75399,21749188,czy-karta-polaka-stanowi-zagrozenie-dla-ukrainy-mamy-do-czynienia.html>
2. Attitude to other nationalities [Електронний ресурс] // Public PolishOpinion. Social and Professional. – 2017. – 2. – 4 s. – Режим доступу: http://www.cbos.pl/PL/publikacje/public_opinion/2017/02_2017.pdf
3. Attitude to other nationalities [Електронний ресурс] // Public PolishOpinion. Social and Professional. – 2016. – 4. – 4 s. – Режим доступу: http://www.cbos.pl/PL/publikacje/public_opinion/2016/04_2016.pdf
4. Bartczak B. Ukraińcy nas ratują [Електронний ресурс] // gosc.pl. – Режим доступу: <https://gosc.pl/doc/4409674.Ukrajncy-nas-ratuja>
5. Komisja Europejska alarmuje: Polska wymiera. Do 2060 roku będzie nas mniej o 5 mln [Електронний ресурс] // Wprost. – Режим доступу: <https://www.wprost.pl/506303/Komisja-Europejska-alarmuje-Polska-wymiera-Do-2060-roku-bedzie-nas-mniej-o-5-mln>
6. Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania. Badanie zrealizowane w 2015 r. [Електронний ресурс] // Narodowy Bank Polski. – Warszawa, 2016. – 33 s. – Режим доступу: http://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2016/20161212_obywatele_ukrainy_pracujacy_w_polsce_%E2%80%93_raport_z_badania.pdf
7. Prezydent podpisał ustawę o cudzoziemcach [Електронний ресурс] // RP. – Режим доступу: <http://www.rp.pl/Kadry/312139931-Prezydent-podpisal-ustawe-o-cudzoziemcach.html>
8. Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw. – Режим доступу: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000858>
9. W Polsce studiuje 57 119 studentów zagranicznych ze 157 krajów [Електронний ресурс] // Fundacja Edukacyjna „Perspektywy”. – Режим доступу: http://www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=2899:w-polsce-studiuje-57-119-studentow-zagranicznych-ze-157-krajow&catid=22&Itemid=119
10. Waszczykowski dla «wSieci» o stosunkach polsko-ukraińskich: Nasz przekaz jest bardzo jasny: z Banderą do Europy nie wejdziecie [Електронний ресурс] // wPolityce.pl – Режим доступу: <http://wpolityce.pl/polityka/347083-waszczykowski-dla-wsieci-o-stosunkach-polsko-ukrainkich-nasz-przekaz-jest-bardzo-jasny-z-bandera-do-europy-nie-wejdziecie>
11. Возз'єднання сімей іноземців в Польщі – законодавство і практика. [Електронний ресурс] – Варшава, 2016. – 40 с. http://programy.hfhr.pl/uchodzcy/files/2016/08/UKR_laczenie-rodzin.final_.pdf
12. Динаміка міграційних настроїв українців. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт соціологічної групи «Рейтинг». – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroieni_ukraincev.html
13. Зовнішня трудова міграція населення (за результатами модульного вибіркового обстеження): Статистичний бюлетень. [Електронний ресурс] – К., 2017. – 36 с. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm

14. Зручний доступ до актуальних даних про позиції України у ключових міжнародних індексах [Електронний ресурс] // Україна в глобальних рейтингах. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/#cor>
15. Зручний доступ до актуальних даних про позиції України у ключових міжнародних індексах [Електронний ресурс] // Україна в глобальних рейтингах. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/#edu>
16. Майже 100 тисяч жителів Закарпаття змінили паспорт на угорський. 27 лютого 2015 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт газети «Дзеркало тижня». – Режим доступу: https://dt.ua/UKRAINE/mayzhe-100-tisyach-zhiteliv-zakarpattya-zminili-pasport-na-ugorsku-165496_.html
17. Малиновська О. А. Політика сусідніх країн щодо співвітчизників як інструмент поповнення людських ресурсів: виклики та уроки для України / О.А. Малиновська [Електронний ресурс] // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №3 (28). – С. 138 – 146. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/20-1437137553.pdf>
18. Малиновська О. А. Українсько-польський міграційний коридор: особливості та значення / О.А. Малиновська [Електронний ресурс] // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 2 (24). – С. 31 – 40. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/20-1437137553.pdf>
19. Міграційний профіль України за 2016 рік. [Електронний ресурс] – К., 2017. – 98 с. – Режим доступу: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/mig_prifil_2016.pdf
20. Міграційний профіль України. 2010 – 2013. [Електронний ресурс] – К., 2014. – 80 с. – Режим доступу: https://dmsu.gov.ua/images/files/UKR_Migration_Profile_2015_1.pdf
21. Міграційний профіль України. 2010 [Електронний ресурс] – 2014. – К., 2015. – 79 с. – Режим доступу: https://dmsu.gov.ua/images/files/pr2014_1.pdf
22. Міграційний профіль України. 2011 – 2015. [Електронний ресурс] – К., 2016. – 74 с. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/images/files/MP2015.pdf>
23. Населення та міграція. [Електронний ресурс] // Державна служба статистики. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
24. О фонде [Електронний ресурс] // Официальный сайт Фонда поддержки и защиты прав соотечественников, проживающих за рубежом. – Режим доступу: <http://pravfond.ru>
25. Орбан пропонує Україні узаконити подвійне громадянство для угорців Закарпаття. 30 березня 2017 р. [Електронний ресурс] // Європейська правда. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/03/30/7063844/>
26. Позняк О. Зовнішня міграція громадян України за роки незалежності / О. Позняк [Електронний ресурс] // Агора. – Випуск 17. – 2014. – С. 49 – 54. – Режим доступу: <https://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2016/12/Pozniak.pdf>
27. Слободян О., Стадний Є. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? 13 грудня 2016 [Електронний ресурс] // О.Слободян, Є. Стадний // Сайт аналітичного центру CEDOS. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>
28. Тузяк Н. Нові митні правила для українців. Як це тепер працює? Що означають норми про 24 години і 50 євро / Н. Тузяк [Електронний ресурс] // Інформаційний портал zaxid.net – Режим доступу: https://zaxid.net/novi_mitni_pravila_dlya_ukrayintsiv_yak_tse_teper_pratsyuye_n1446243
29. У Польщі працедавець змушує українців носити синьо-жовту форму [Електронний ресурс] // Укрінформ. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2378466-u-polsi-pracedavec-zmusue-ukrayinciv-nositi-sinozovtu-formu.html>
30. Цього року до Польщі прибуло 260 репатріантів [Електронний ресурс] // Польське радіо. – Режим доступу: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/341495>

Nagornyak T. L., Pachos Iu. V. Migration of Ukrainians to Poland as the consequence of state policy

Nowadays, migration processes are formed under the influence of state policy and become indicators of efficiency of state institutions. This paper is the authors' attempt to prove that migration of Ukrainian population to Poland is the result of implementation of state policy. In addition to the complex socio-economic situation in the country, the systematic state policy of Europe and Russia in economic, education, redistribution of natural and human resources contributes to the migration of Ukrainians. The authors reveal the main trends in the migration of Ukrainians to Poland on the basis of empirical data from the State Statistics Committee of Ukraine, sociological surveys and historical memory of Ukrainians and Poles. The precise and sound state policy of Poland and the reality of Ukraine, the inadequacy of the public policy, the war in the East and economic problems result in the increase rates and volumes of Ukrainian migration to Poland, especially labour and educational.

The closest neighbours – Russia, Hungary and Poland, unlike Ukraine, have the clear state policy on attracting migrants, in particular Ukrainians, in order to replenish human capital and labour resources.

Such states policies of «recipient countries» pose a threat to Ukraine's national security and require the revision of own Ukrainian state migration policy. Ukrainian authorities demonstrate inactivity in terms of settlement of migration flows, registration of migrants abroad and development of migration policy. Despite the reform, the current economic, political and social situation leads more people to migrate. In particular, it is about labour migration, which leads to an increase in the number of illegal immigrants or emigrants with dual citizenship. The preservation of the human capital and providing sufficient opportunities for its development, and conversion into real national value is a challenge for state institutions both in Ukraine and Poland. World migration trends show an outflow of human capital to global cities and areas convenient for living. A decrease of the national population and the exhaustion of the intellectual capital of nation-states is a current trend in all countries of Eastern Europe.

Key words: *Ukraine, Poland, migration of Ukrainians, state policy, migration policy.*